

Door zijn verfbehandeling hebben veel van de schilderijen van Gerard Strik een bijna geboetseerde oppervlaktestructuur. Het zand dat hij aan zijn olieverf toevoegt, is niet alleen voor de structuur; het maakt zijn verf 'aards' als een natuurmaterie.
Anton Staartjes

Het schilderij is het landschap

Olieverf met zand van Gerard Strik

'Ik leer veel van mijn tafel', zegt Gerard Strik over zijn manier van omgaan met olieverf. In zijn atelier - een ruim klaslokaal in Heemskerk - staat een grote werktafel. Het tafelblad is bedekt met een dikke laag olieverf in verschillende stadia van droging. De verflaag is het resultaat van jarenlang werken aan schilderijen. Alvorens de verf op het doek aan te brengen, mengt Gerard Strik zijn verf op de verftafel op kleur en consistentie. Om in zijn schilderijen een door hem gewenste uitdrukking te bereiken, mengt hij (schoon) zand door zijn olieverf. De op deze manier behandelde olieverf maakt het hem mogelijk om plastische effecten in zijn schilderijen aan te brengen.

Toevoegingen aan olieverf kunnen vaak onverwachte effecten in de droging opleveren en daardoor de houdbaarheid van kunstwerken beïnvloeden (lees hierover het artikel van Pieter Keune op pp. 28-30). Doordat Gerard Strik al vele jaren zorgvuldig op zijn verftafel olieverf, diverse soorten medium en zand als toevoeging mengt, ontwikkelde hij de vaardigheid om met goed gevolg zand als toevoeging in olieverf te gebruiken.

Ontwikkeling

De manier van schilderen van Gerard Strik ontwikkelde zich in de loop der jaren. 'Nadat ik van de academie in Den Haag af kwam, maakte ik tekeningen en schilderijen in zwart-wit', zegt Gerard Strik. 'Ik tekende en schilderde op een agressieve manier. Dat had ook een beetje met het tijdsbeeld te maken: het was de punktijd. Ik maakte veel 'zwarte portretten' met Siberisch krijt. Op een gegeven moment voelde ik echter dat ik het daarmee wel had gehad en ging met allerlei technieken experimenteren. Bijvoorbeeld een collagetechniek waarbij ik vormen uit beschilderd papier sneed om weer met andere vormen te combineren. Dat leidde tot experimenten met ruimtelijke vormen die ik in staal liet uitvoeren. Uiteindelijk kwam ik toch weer terug bij het 'platte vlak'. Ik ben doorgegaan met het schilderen en maak nu al bijna 25 jaar niets anders dan schilderijen.'

Landschap

'Mijn onderwerpen zijn al heel lang 'iets' dat tussen abstract en figuratief in ligt', vertelt Gerard Strik over zijn schilderijen. 'Ik zoek naar dingen die niet alleen krachtig zijn, maar ook zachte kanten hebben. In de bergen in Noord-Spanje kwam ik dat tegen: landschappen in rode en gele tinten met door de hitte of kou gebarsten stenen. Hoewel je de historie van het gebied niet kent, voel je als je er loopt dat er geschiedenis ligt. Dat draagt bij aan de mystiek die je mee naar huis neemt.

Ik schilder niet in het landschap zelf, maar hier in mijn atelier. Ik maak dan persoonlijke en zeer subjectieve impressies van hoe ik het landschap ervaar. Daarin past dus duidelijk een verwijzing naar een mogelijk herkenbare en dus figuratieve werkelijkheid. Een ander punt is dat mijn schilderijen niet echt 'plat' zijn. Er zitten flinke, bewust aangebrachte niveaunderschillen in die ook weer naar landschapsstructuren verwijzen. Het zand dat ik aan de verf toevoeg, maakt de

verf 'aards' en meer een natuurmaterie.

Het zijn echter niet alleen de Spaanse landschappen die me inspireren. Dat soort steenstructuren was iets dat ik zo'n tien jaar geleden maakte.

Tegenwoordig zijn het de groene schakeringen van bomen, gras en mos waar ik mijn onderwerpen aan ontleen. Organische vormen van bomen en planten die nat zijn en groeien. Dat levert heel andere texturen op dan waar ik eerst mee bezig was.

In de omgeving van Heemskerk met polder- en duinlandschappen, zijn er genoeg interessante onderwerpen. In de duinen zijn er talloze plekken waar je hele gekke dingen tegenkomt, zoals met mos en paddenstoelen begroeide boomstronken. Dat komt dan weer terug in mijn schilderijen. De ruwe dingen die je in de natuur vindt, vermengd met de zachte kleuren en vormen die je er ook in tegenkomt. Niet figuratief of anek-

dotisch, maar in een vorm die weergeeft hoe ik het landschap ervaar. Ik probeer in het schilderij het landschap opnieuw te maken. Het is echter geen plaatje van een landschap; het schilderij zelf is het landschap.'

Ondergrond

Gerard Strik werkt vrijwel uitsluitend op doek. 'Ik koop de spieramen los en de linnen op rol en zet mijn doeken zelf in elkaar. Het in elkaar zetten en mijn manier van prepareren, neemt vrij veel tijd in beslag. Ik vind dat niet zo erg, omdat je op die manier kunt wennen aan je doek.

1 **Zonder titel (2007), olieverf en zand op doek, 80 x 90 cm.**

2 **Zonder titel (2009), olieverf en zand op doek, 120 x 180 cm.**

2

Het prepareren zelf begint met het verlijmen: ik smeer het doek af met twee of drie lagen konijnlijm. Ik houd tijdens het verlijmen goed in de gaten hoe het doek op spanning blijft. Als het tijdens het verlijmen verkeerd gaat, komt het nooit meer goed.

Na het verlijmen komt de grondlaag: een gewone, simpele ondergrond van Van Ginkel of Lascaux. Dat is allebei op acrylbasis en te verdunnen met water. Ik zet de ondergrond op in een aantal dunne lagen. Soms gaan er wel vijf, zes of meer lagen over elkaar heen. Om te zien hoe de lagen 'pakken', kijk ik steeds 'door het doek'. Als ik dan nog gaatjes zie, moet er nog een laag over. Tijd is het probleem niet, het moet goed zijn. Als het doek helemaal 'dicht' is, kan het schilderen beginnen.

Ik heb me overigens nooit 'wetenschappelijk' verdiept in het prepareren en schilderen. Het niveau dat ik nu heb bereikt, is grotendeels opgebouwd uit mijn eigen ervaring. Wel heb ik er natuurlijk het een en ander over gelezen, onder

andere in Doerner en natuurlijk in kM. Ik maak eigenlijk geen vervelende dingen meer mee met de schilderijen, zoals scheuren en barsten in de verf. Het ergste wat me overkwam, was een niet te repareren deuk in een achterkant van een doek, omdat het in een trappenhuis ergens tegenaan stootte. Dat is echter niet te voorkomen. Het was geen gevolg van een verkeerde, technische behandeling.'

Zand

Na de grondlaag komt het schilderen. 'Ik begin met een kleurlaag', legt Gerard Strik uit. 'In het verleden heb ik weleens geëxperimenteerd door in de grondlaag al kleuren aan te brengen. Dat werkte echter niet zo lekker. De schets en eerste lagen vind ik eigenlijk ontzettend saai. Ik schets wat ik in mijn hoofd heb en vul dat in met een paar kleuren. Van het begin af aan gebruik ik olieverf. Om de eerste lagen zo 'mager' mogelijk te houden, verdun ik de olieverf met terpentijn met een klein beetje standolie, omdat ik het ook

Olieverf met zand

Regelmatig hebben kunstschilders in het verleden geprobeerd de verf een ruw uiterlijk te geven. Een gebruikelijke methode is de toevoeging van zand aan verf. In het algemeen werd dit weloverwogen, in niet al te dikke lagen toegepast. Zware impastolagen werden vermeden. De materieschilders van de twintigste eeuw begonnen verf met grove toevoegingen, zoals zand, zaagsel, koffieprut, et cetera, in dikke lagen op te brengen. Hierbij werd meerdere malen de grens van het technisch toelaatbare overschreden. Men ziet in collecties hedendaagse kunst bijvoorbeeld de werken van Tàpies in perfecte staat en denkt dat met traditionele olieverf veel mogelijk is. Men vergeet dat onder museale omstandigheden minder spanningen worden opgeroepen die de verfhuid kunnen schaden dan onder private condities. Bij het mengen van zand in olieverf is het raadzaam het beeld van de samenstelling van beton voor de geest te halen. Beton wordt samengesteld uit globaal een deel cement, twee delen zand en drie delen grind. De ruimtes tussen het grind zijn gevuld met zand en daartussen hardt het cement uit. Voor een sterk eindproduct moet er niet te veel bindmiddel worden gebruikt. Zonder zandtoevoeging zou hier te veel cement nodig zijn om de kiezelstenen met elkaar te verbinden en geen sterk beton worden gevormd. Lijnolie is bijvoorbeeld geen sterk bindmiddel. Grof zand dat alleen met een drogende olie wordt aangemaakt, is gedroogd zeer kwetsbaar. Bij het drogen van de olie treedt krimp op en de verf wordt na enige tijd poreus. Omdat de zandkorrels niet meegeven, zal het bindmiddel bij het krimpen spanningen oproepen en de verflaag gaan scheuren. Wanneer men uitgaat van een kant-en-klare verf en daar zand aan toevoegt met extra bindmiddel, kan het pigment in de ruimtes tussen de zandkorrels een plaats krijgen en zo voorkomen dat de olie te grote afstanden moet overbruggen. De kwaliteit van het zand speelt ook een grote rol. Scherp zand geeft spanningsconcentraties op de hoeken en daarmee een grotere kans op scheuren. Bij fijn rivierzand, dat door het schurende water is afgerond, worden de spanningen beter over het zandoppervlak verdeeld en verkrijgt men een sterkere verflaag. Het spreekt vanzelf dat het zand goed schoon moet zijn, wil de olie hechten.

Een veiligere methode voor het opbouwen van dikke verflagen met zand is het gebruik van een acryldispersie als bindmiddel of het schilderen met was, de encaustic-methode. Een methode die vroeger werd toegepast, is het opbrengen van (gekookte) lijnolie en daarin pigment of fijn zand strooien. Door een vernislaag later aan te brengen, worden de deeltjes alsnog gebonden. Kunstenaars als Yves Klein en Anish Kapoor laten in hun werk dit vernissen achterwege om optisch de fluweelachtige huid te behouden. Het mag duidelijk zijn dat dit laatst een zeer kwetsbare huid oplevert.

Pieter Keune

weer niet te mager wil hebben. Al in de eerste lagen begin ik met het toevoegen van zand aan de olieverf. Het is 'gewoon' zand van het strand dat ik heb gewassen om het schoon te krijgen. Er mogen geen organische deeltjes als grassprietjes en dergelijke inzitten. Als ik naar zand op zoek ben, kijk ik waar de wind het naartoe geblazen

4

heeft. Daar is dan vaak mooi en schoon zand te vinden. Ik heb met andere zandsorten geëxperimenteerd, zoals het zand van de bouwmarkt. Dat was echter veel te fijn om mee te werken, het gaf niet het karakter aan mijn schilderijen dat ik wilde hebben. Ook gekleurde zandsorten vond ik niet prettig werken. Het 'gewone' zand heeft nauwelijks of geen invloed op de kleur van de verf.'

Andere toevoegingen

'Ik heb ook geëxperimenteerd met toevoegingen als zaagsel', zegt Gerard Strik. 'Dat was echter een volslagen mislukking, dus daar was ik snel mee klaar. Ook met andere verfsoorten zoals gouache en acryl heb ik weleens experi-

menten gedaan. Het effect beviel me echter helemaal niet, ik ben toch te veel verknocht aan de olieverf. Daar houd ik het dan maar bij.

Op mijn verftafel meng ik olieverf, medium en zand. Ik leer veel van mijn tafel; niet alleen de toevallige kleurencombinaties die tijdens het mengen van de verf ontstaan, maar ook de consistentie van de verf. Ik werk vrijwel uitsluitend met de Winton-verf van Windsor & Newton.

Door een jarenlange ervaring, weet ik nu precies hoe ik de diverse componenten moet mengen om een bepaald effect te bereiken.

Ik weet niet hoe ik in de toekomst ga werken. Het zou best kunnen dat ik het 'platte vlak' verlaat en weer ruimtelijk werk ga maken. Aan de andere kant zou ik ook heel 'glad' kunnen gaan

schilderen. Maar voorlopig nog even niet. De combinatie verf en zand is voor mij nog spannend genoeg om lang mee door te werken.'

Voor meer informatie: www.gerardstrik.nl

Anton Staartjes is redacteur van kM en freelance publicist.

3 Detail Zonder titel (2009), olieverf en zand op doek, 120 x 180 cm.

4 Detail Zonder titel (2007), olieverf en zand op doek, 80 x 90 cm.

5 Werktafel in het atelier van Gerard Strik

5

